मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालयमा सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) समायोजनको सवाल
(कार्यपत्र, २०६८ चैत्र २७, सुर्खेत)

प्रस्तोता : ✍ विष्णुकुमार खड्का

१. पृष्ठभूमि :

शिक्षा ज्ञानको ज्योति हो । समृद्ध संसारको निर्माणका लागि सकरात्मक एवम् प्रभावकारी योगदान पुऱ्याउने अचुक अस्त्र शिक्षा हो । शिक्षाले मानिसको मस्तिष्कलाई तीक्ष्ण, हृदयलाई कोमल, आचरण र व्यवहारलाई शुद्ध तथा सीपमा निपूण बनाउने काम गर्दछ । आजको यो प्रतिष्पर्धी युगमा जुन-जुन राष्ट्रहरू आर्थिक एवम् सूचना, प्रविधि र सामाजिक भौतिक विकासका दृष्टिले समृद्ध र शक्तिशाली भएका छन् ती सबै गुणस्तरयुक्त शिक्षाको कारणले नै भएका हुन् । शिक्षा सम्पूर्ण विकासको मेरुदण्ड हो । यसको विकास बिना अन्य विकासको सम्भावना छैन । शिक्षाको महत्वको ज्ञानले शिक्षा आदान प्रदानको प्रक्रियाको थालनी भयो । मानव सभ्यताको विकासको क्रमसँगै शिक्षा लेनदेन प्रक्रियाका विभिन्न स्वरूप र विधिहरूको अभ्यास शुरू भयो । गुरूहरू, ऋषीमुनीहरूको आश्रममा गएर उनीहरूसँग भएको शिक्षामा पारङ्गत हुने प्रक्रियाको थालनीबाट शुरू भएको शिक्षा लेनदेन प्रणालीले समयको अन्तरालसँगै विभिन्न विद्यालय र विश्वविद्यालयको स्वरूप धारणा गरेको पाइन्छ ।

नेपालको शैक्षिक परिदृश्यमा आधुनिक औपचारीक शिक्षा प्रणालीको विकासक्रम अन्य मुलुकको तुलनामा ढिलो शुरु भएको र यसको विकास क्रमको गति पनि सुस्त भएको पाइन्छ । त्यसमा पनि उच्च शिक्षाको विकासक्रम र सो को लागि विश्वविद्यालय स्थापनाको अवधारणा नेपालमा वि. स. २००७ सालमा प्रजातन्त्रको स्थापना भइसकेपछि मात्र भएको पाइन्छ । नेपालको इतिहासमा उच्च शिक्षाको शुरुवात सन् १९१८ मा त्रिचन्द्र कलेजको स्थापनाबाट भएको हो । पटना विश्वविद्यालयसँग आवद्ध यस कलेजमा सुरुमा कला सङ्काय अन्तर्गतका विषयहरूको अध्यापन शुरु भएको थियो । राणा शासनको अन्तिम समयमा मोहन शमशेरले नेपालमा विश्वविद्यालय खोल्ने तयारी भइरहेको कुरा उल्लेख गरेपनि राणाशासनभर नेपालमा विश्वविद्यालय खोल्ने कुनै प्रयास भएको देखिदैन । प्रजातन्त्रको प्रादुभार्वपछि २००९ सालमा शिक्षा समितिको स्थापना भयो र त्यस अन्तर्गत सरदार रुद्रराज पाण्डेको अध्यक्षतामा ४६ सदस्यीय " नेपाल राष्ट्रिय शिक्षा योजना आयोग" को गठन भयो यस आयोगले पाँच वर्षभित्र नेपालमा एउटा राष्ट्रिय विश्वविद्यालय खोल्नुपर्ने कुराको सिफारिस गऱ्यो र यसका लागि त्यस आयोगले सरकारी स्तरबाट नै आवश्यक खर्चको व्यवस्था हुनुपर्ने सुझाव पनि दियो । यसैबिच २०१२ साल चैत्र १८ गते श्री ५ त्रिभुवनका नाममा एउटा विश्वविद्यालय खोल्ने उद्देश्यले त्रिभुवन विश्वविद्यालय कमिसनको गठन भयो ।

२. विश्वविद्यालयहरू स्थापना र विकास क्रम :

विश्वविद्यालय सभ्यता नियाल्ने एउटा किस्सा हो । शिक्षालयहरू मानव सभ्यताको विकास र प्रबर्द्धनको आधार स्तम्भ हुन् र सम्मुनत, न्यायपूर्ण र समतामुलक मानव समाज निर्माणका योद्धाहरु उत्पादनको ठेकेदार हुन् । विश्वविद्यालयहरू त्यस्ता योद्धाहरू निर्माण गर्ने प्रशिक्षकहरू, गुरुहरू, समाज रूपान्तरण र कायापलट गर्ने रूपान्तरण कर्ताहरू, विभिन्न क्षेत्रका विशेषज्ञहरू उत्पादन गर्ने जिम्मा ग्रहण गर्छन । विश्वविद्यालय उच्च शिक्षाको केन्द्र हो । सक्षम र प्रतिभाशाली विद्यार्थीहरूले आफ्नो योग्यतालाई निखार्ने र राष्ट्रका लागि योगदान गर्न सक्ने नागरिक बन्ने आधार पनि विश्वविद्यालय नै हो । यसले राजनीतिक, आर्थिक, प्रशासनिक, शैक्षिक, सामाजिक, व्यवशायिक लगायत विभिन्न क्षेत्रमा सक्षम जनशक्तिको उत्पादन गर्दछ र रोजगारीको बजारमा पठाएर विकासमा टेवा पुऱ्याउँछ ।

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मुलकको जेठो र ठूलो विश्वविद्यालयको रूपमा रहेको छ त्रिचन्द्र कलेज स्थापना भएको ४१ वर्षपछि वि. स. २०१६ सालमा दश सदस्यीय त्रिभुवन विश्वविद्यालय कमिसनले पेस गरेको प्रतिवेदनको आधारमा त्रिभुवन विश्वविद्यालय ऐन २०१६ जारी भएपछि त्रि. वि. को विविधवत् स्थापना भयो । २०६४/०६५ को तथ्याङ्क अनुसार त्रिभुवन विश्वविद्यालयका ६० आंगिक क्याम्पस र ५६१ सम्बन्धन प्राप्त क्याम्पस छन् । यसका मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र, व्यवस्थापन, शिक्षाशास्त्र र कानुन गरी ४ संकाय र विज्ञान तथा प्रविधि, इन्जिनियरीङ, चिकित्साशास्त्र, कृषी तथा पशुविज्ञान र वन विज्ञान गरी ५ अध्ययन संस्थान छन् । त्यस्तै गरी ४ अनुसन्धान केन्द्र र ३६ केन्द्रीय विभाग रहेका छन् । यस हिसाबले भन्नुपर्दा त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपालको सर्वाधिक विद्यार्थी सँख्या भएको, राष्ट्रव्यापी सञ्जाल भएको, अन्तराष्ट्रिय मापदण्डमा समेत ख्याति कमाएको एउटा प्रतिष्ठीत विश्वविद्यालय हो ।

वि. स. २०३९ सालमा गठिन शाही उच्च शिक्षा आयोगको प्रतिवेदनले देशमा बहुविश्वविद्यालयको अवधारणा ल्याएपछि वि. स. २०४३ सालमा महेन्द्र सँस्कृत विश्वविद्यालय (हाल नेपाल सँस्कृत) नेपालको परम्परा, धर्म, सँस्कृति र सँस्कृत भाषाको शास्त्रीय विषयहरूको अध्ययन, अन्वेषण गर्ने उद्देश्यले स्थापना भयो । "बहुविश्वविद्यालयको अवधारणा आएपछि २०४८ सालमा नीजि प्रयासबाट काठमाडौ विश्वविद्यालय स्थापना भयो । यसमा मानविकी, व्यवस्थापन, शिक्षा, विज्ञान, इन्जिनियरिङ, र चिकित्साशास्त्रका सिमित विषयहरू पढाइ हुन्छन् । काठमाडौ विश्वविद्यालय पछि पूर्वाञ्चल र

पोखरा विश्वविद्यालय स्थापना गरियो । त्यसपछि स्थापित बी. पी. कोइराला स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानले पनि विश्वविद्यालयीय स्वरुप ग्रहण गऱ्यो । यही क्रममा २०६१ सालमा लुम्बिनी विश्वविद्यालयको स्थापना भएको छ । कृषि तथा वन विज्ञान विश्वविद्यालय, मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालय र सुदुरपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालय वि. स. २०६७ सालमा ऐन पारीत भएर विधिवत् रुपमा स्थापना भएर हाल नेपालमा बहुविश्वविद्यालयको अभ्यास शुरु भइरहेको छ ।

३. मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालयको आवश्यकता, स्थापना र विकासक्रम :

मध्यपश्मिाञ्चल विकास क्षेत्र नेपालको मानचित्रमा हरेक हिसाबमा पछाडी परेको तथ्य सबैको सामु जगजाहेर छ । एक त विश्वको मानचित्रमा नेपाल नै अल्प विकसित देशमा गणना हुन्छ त्यसमा पनि मध्यपश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्र झनै अविकसित हुनुको पछाडि थोर बहुत शिक्षाको हात छ भनियो भने सायद गलत नहोला । यहि अभावको अनुभूति भएरै हुनुपर्दछ केन्द्रीकृत र एकात्मक विश्वविद्यालयको अवधारणबाट फड्को मार्दै विकेन्द्रीकृत र बहुविश्वविद्यालयको अवधारणाले पछिल्ला दिनहरूमा स्थान पायो र मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालय पनि अन्य विश्वविद्यालयहरू जस्तै यस क्षेत्रको क्षेत्रिय सदरमुकाम सुर्खेतमा स्थापना भयो । "राज्य स्थापित विश्वविद्यालयबाट नेपालको मध्यपश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्र उपेक्षित नै रह्यो । यस क्षेत्रमा जम्मा पाँच वटा आंगिक क्याम्पसहरु मात्र स्थापना गरिए । ती हुन् नेपालगञ्जमा २, दाङमा १, सुर्खेतमा १ र जुम्लामा १ गरेर जम्मा पाँचवटा क्याम्पसहरु । त्रिभुवन विश्वविद्यालय पनि केही सुविधा सम्पन्न जिल्लाका सदरमुकामका सहरी क्षेत्रबाहेक दुर्गम र ग्रामीण क्षेत्रमा क्याम्पसहरु स्थापना गर्न सकेन । अत्यन्त पिछडिएको, आर्थिक दृष्टिले विपन्न, चेतनाको दृष्टिले पनि कमजोर यस क्षेत्रमा ततकालीन सरकार र त्रिभुवन विश्वविद्यालय स्वयम्ले थप क्याम्पसहरु स्थापना गर्ने कुनै योजना नबनाएपछि जेनतेन आफ्नै स्रोत साधनको उपयोग गरी आफ्नो गास काटेर सामुदायिक क्याम्पसहरुको स्थापना गर्ने काम भयो । " (ढकाल, २०६५, पे.३१) "गरिबी र अशिक्षाबाट मुक्त गर्न, प्राकृतिक स्रोत र साधनको उपयोग गरी आर्थिक समृद्धि हाँसिल गर्न, मूल्यवान पुरातात्विक र ऐतिहासिक स्थलको शोध-अनुसन्धान गरी तिनलाई विश्मा चिनाउन, सुन्दर पर्यटकिय विकासमा टेवा पुऱ्याउन, ओझेलमा परेका भाषा र सँस्कृतिको उत्खन्न गरी राष्ट्रको मौलिकतालाई अघि ल्याएर गौरवशाली राष्ट्रिय पहिचान कायम गर्न, हराउँदै गएका परम्परागत सीप र आधुनिक व्यवशायिक सीपको विकास गरी साना-ठूला व्यावशाय र उद्योगहरूको स्थापना र प्रबर्द्धनमा टेवा पुऱ्याउन, परम्परागत जड मान्यताहरूबाट समाजलाई मुक्त गरी गतिशिल मूल्य र मान्यताहरूको स्थापना गर्न, लोकतान्त्रिक मूल्य र राष्ट्रियताको सजग रही विश्वजनीत मूल्यहरूको सम्बर्द्धन गर्न यस क्षेत्रमा मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालय स्थापना हुन आवश्यक छ" (मल्ल २०६६, पे. २७) । यस आधारमा भन्नुपर्दा मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालयको स्थापना कुनै रहर र लहरको रूपमा नभइ आवश्यकताको परिणमस्वरुप भएको हो भन्नु सान्दर्भिक हुन्छ । यसो भनिरहँदा के त्रिभुवन विश्वविद्यालय र यसका मातहतका क्याम्पसहरूबाट यि कामहरू गर्न सम्भव छैन ? साँच्चै मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालयको स्थापन नभइकन यिनी कार्यहरू थालनी हुनै सक्दैनन् त ? के त्रिभुवन विश्वविद्यालय मध्यपश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रको समग्र विकासमा टेवा पुऱ्याउन सक्ने गुणात्मक र स्थानिय आवश्यकत्तामा आधारीत शिक्षा प्रदान गर्न असफल नै भएको हो त ? के त्रिभुवन विश्वविद्यालयसँग मध्यपश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रको सम्भावनालाई प्रष्फुटन गराउन सक्ने कुनै कार्यक्रमहरु छन् त ? यस्ता तमाम जिज्ञाशाहरुको तृष्णा मेटाउने ठोस र वस्तुगत प्रमाण भेटाउन मुस्किल छ । सायद यस क्षेत्रका अग्रज, दिग्गज, विद्वान व्यक्तित्वहरूको मस्तिष्कमा यिनि र यस्तै जिज्ञाशाहरूको तृष्णा मेटाउन र साँच्चिकै यस क्षेत्रको अनुहार बदल्ने महान् सपना बोकेर महाअभियानको थालनी गर्नुभएको हुनुपर्छ ।

मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालय लगायत अन्य क्षेत्रिय विश्वविद्यालयहरू स्थापनाको मनोविज्ञान निर्माण गर्ने ढोका राष्ट्रिय शिक्षा आयोग २०४९ ले खुल्ला गऱ्यो । "वर्तमान प्रजातान्त्रिक वातावरणमा उच्च शिक्षाको अवसर देशका सबै क्षेत्रका योग्य र प्रतिभाशाली व्यक्तिहरूलाई उपलब्ध गराउन त्रिभुवन विश्वविद्यालयलाई विकेन्द्रीत गरी त्रि. वि. मा आँगिक क्याम्पसहरू र नीजि क्याम्पसहरूलाई एकीकृत गरेर पूर्वाञ्चल, मध्यामाञ्चल, र पश्चिमाञ्चलमा एक एक तथा मध्यपाश्चिमाञ्चल र सुदूरपश्चिमाञ्चलका लागि एक गरी कम्तीमा चारवटा विश्वविद्यालयहरू खोलिनुपर्छ । यी विश्वविद्यालयहरूको स्वरुप र संरचनाबारे प्रस्तावित विश्वविद्यालय अनुदान आयोगले सिफारिस गर्नुपर्दछ ।" (गन्तव्य, २०६६ पे. ७०४) । जब रा. शि. आ. २०४९ ले यो अवधारण अगाडी सार्‍यो । वि.स. २०५२ मा यस क्षेत्रमा विश्वविद्यालयको आवश्यकता महसुस गरि यस क्षेत्रका नागरिकले जि.वि.स.सुर्खेतको नेतृत्वमा विश्वविद्यालय स्थापनको औपचारिक यात्रा आरम्भ गरेको देखिन्छ । २०५२ सालमा दाङ्गमा सम्पन्न जि.वि.स. महासघको भेलाले दाङ्गमा अन्तर्राष्ट्रियस्तरको विमास्थल, बाँकेमा औद्योगिक केन्द्र र सुर्खेतमा विश्वविद्यालय स्थापन गर्ने महत्वपूर्ण निर्णय गऱ्यो । तत्पश्चात वि. स. २०५३ सालमा जिल्लास्थित राजनीतिक दल, शिक्षाप्रेमी, प्राध्यापक, वकिल, शिक्षक, पत्रकार, विद्यार्थी, व्यापारी आदिको भेलाबाट साझा प्रयत्नका साथ विश्वविद्यालय स्थापनाको अभियानलाई अघि बढाउने निर्णय भएको हो । तत्कालिन समयमा सुर्खेत जि. वि. स. सभापतिको नेतृत्वमा विकास क्षेत्र सुदृढीकरण समिति गठन भएको थियो । विश्वविद्यालय स्थापना अभियानको नेतृत्व गर्न पनि त्यसै समितिलाई जिम्मा दिइयो । विश्वविद्यालय स्थापनाको औपचारीक नेतृत्व तत्कालिन जि. वि. स. सभापति श्री गोविन्दबहादुर मल्ल र बालकृष्ण वि.सी.ले गर्नु भयो । त्यसपछि स्थानीय निकाय नेतृत्वविहिन भएपछि नागरिक समाजको तर्फबाट गठित मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालय स्थापनार्थ मूल समितिका अध्यक्ष श्री भुषणकुमार मानन्धरले (जो हाल सम्म पनि निरन्तर हुनुहुन्छ) नेतृत्व गर्नु भयो । तत्कालिन समयमा काठमाण्डौंमा श्री महेन्द्र प्रसाद गिरीको अध्यक्षतामा गठित सुर्खेती कल्याण समाजले सुर्खेत उपत्यका भित्र रहेका क्यामपसहरु बीच सहकार्य र एकीकरण गरी यसको छाताको रुपमा म.प. विश्वविद्यालयको स्थापना सरकारको पूर्ण लगानीमा हुनु पर्नेमा पहल कदमी लिएको र सोको लागी विभिन्न बैठक कार्यपत्र प्रस्तुती एवं कार्यक्रमहरु सम्पन्न भएका थिए । यस बिचमा म. प. विश्वविद्यालय स्थापनाका लागि आवश्यक आर्थिक सहयोग जुटाउन चन्दा, दान दातव्य आदि संकलनका लागि महायज्ञ सञ्चालन, राजनैतिक समर्थन जुटाउने प्रयास, म. प. विश्वविद्यालय सुर्खेतमै स्थापना हुनुपर्ने र ऐन पास गराउँन पटक पटक डेलिकेसन जाने, बंहस, छलफल गर्ने आदि विभिन्न गतिविधिहरूमा यि समितिहरू

क्रियाशील भए । मौदगल्य सेवा समाज नेपालले विश्वविद्यालय स्थापनार्थ श्रीमद्‌भागवदत् धनधान्याञ्चल महायज्ञ संचालन गरी करोडौ बराबरको चल अचल सम्पत्ति समेत विश्वविद्यालय समितिलाई हस्तान्तरण गरेको पाइन्छ । म.प.वि. लाई प्राथमिकता दिई यस समाजले पं. दीनबन्धु पोखरेलालाई निम्त्याएर २०६५ फागुन २७ गतेदेखि चैत्र ४ गते सम्म वीरेन्द्रनगरमा सञ्चालन गरेको श्रीमद्‌भागवत् ज्ञान महायज्ञ मार्फत नैतिक समर्थन, भौतिक सहभागिता, बौद्धिक खुराक र आर्थिक सहयोग मनग्य जुटायो । यसलाई शैक्षिक आन्दोलनको ऐतिहासिक उपलब्धि मान्नु पर्छ । ऐन कानुनको अभावका कारण मौद्‌गल्य समाज नेपालको क्रियासिलतामा सुर्खेतमा सम्पन्न महायज्ञमार्फत जनताबाट प्राप्त भएको पुगनपुग २६ करोडको नगद तथा जिन्सी व्यवस्थित गर्न सकिएको छैन । निरन्तरको जनदबाबकै कारणले विभिन्न समयमा तीनवटा कार्यदल गठन गरिए :- १) नेपाल अधिराज्यको मध्य-पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रमा विश्वविद्यालय स्थापना सम्बन्धमा सम्भाव्यता अध्ययन कार्यदल (२०५९), (२) प्रस्तावित मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालयको प्रारम्भीक प्रारुप तयार गर्न गठित कार्यदलको प्रतिवेदन (२०६१) र (३) प्रस्तावित मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालयको तयारी समितिको प्रतिवेदन (२०६४) । उपयुक्त तीन वटै कार्यदलले मध्यपश्चिम क्षेत्रमा एउटा विश्वविद्यालय आवश्यक रहेको र त्यो त्यसको सदरमुकाम सुर्खेतमा स्थापना गर्नुपर्ने राय सरकार समक्ष प्रस्तुत गरेका थिए ।

मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालय स्थापनाको सकरात्मक संकेत मिल्न थालेपछि सो विश्वविद्यालय नेपालगन्जमा हुनुपर्ने माग गर्दै नेपालगन्जले पनि दबाब सृजना गर्न थाल्यो । त्यसपछि यो राजनीतिक दाउपेच, शक्ति पदर्शन र कसले कहाँ म. प. विश्वविद्यालयको स्थापना गर्ने भन्ने प्रतिष्ठा र पहिचानको लडाइको रुपमा परिणत भयो । यसले गर्दा मध्यपश्चिमका दुई ठूला विकसित जिल्लाका नेताहरुबीच प्रतिष्पर्धा शुरु भयो र यसले गर्दा यसको स्थापनाको आवश्यकतालाई चौतर्फी दबाबको लागि थप बल प्रदान गऱ्यो । यसरी निरन्तर प्रयत्न, प्रयास र प्रतिष्पर्धाको प्रतिफल पुष्पकमल दहाल ‘प्रचण्ड’ को प्रधानमन्त्रिको पालामा मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालयको वि. स. २०६५ फाल्गुन १६ गते स्थापनाको निर्णय भयो । त्यसपछि ‘मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालय ऐन, २०६७’ वि. स. २०६७/३/३ मा प्रमाणीकरण भइ जारी भएपछि यसको गतिविधिहरू सञ्चालन हुन थाले र यसैक्रममा यसको गतिशिलता, विकास, प्रबर्द्धन र अन्य गतिविधि सञ्चालन गरी विश्वविद्यालयको स्वरुप दिन प्रा. डा. पदमलाल देवकोटालाई भि. सी. (उपकुलपति) को रुपमा नियुक्त हुनुभयो । उपकुलपतिको नियुक्ति भएपछि सुर्खेतमा म. प. विश्वविद्यालय ऐन २०६७ परिच्छेद २ को दफा ३ को उपदफा २ मा उल्लेख भए बमोजिम (“नेपाल सरकारबाट अनुदान प्राप्त गरी त्रिभुवन विश्वविद्यालयको आँगिक क्याम्पसको रुपमा सञ्चालित सुर्खेत क्याम्पस शिक्षा, सुर्खेत, सम्बन्धन प्राप्त बीरेन्द्रनगर बहुमुखी क्याम्पस र पब्लीक साइन्स क्याम्पस सुर्खेत समावेश गरी सुर्खेत क्याम्पस परिसरमा यो विश्वविद्यालयको स्थापना गरिने छ ” (समायोजनका लागि कार्यदल बनाइ कार्य प्रारम्भ गरियो । वि.स.२०६८ कात्तिक १६ गते श्री पिताम्बर ढकालको संयोजकत्वमा महेन्द्र प्रसाद गिरी, नेत्र बहादुर खत्री, बालाराम खड्का, केशर सिंह राना, टेक बहादुर खड्का, महेन्द्र कुमार मल्ल र भट्ट महेश दत्त तारादत्त रहेको समायोजन कार्यदल गठन भई सो समितिले प्रतिवेदन समेत पेश गरेको छ । यो बीचमा विश्वविद्यालयलाई गति दिनका लागि अन्य पदाधिकारीहरू नियुक्ति पनि भए जसअनुसार रजिष्ट्रारको रुपमा डा. ठकेन्द्र गिरी र डिनहरूमा श्री पिताम्बर ढकाल र डा. केशरसिंह राना हुनुहुन्छ । यिनी पदाधिकारीहरू हाल म. प. विश्वविद्यालयलाई गति दिनका लागि समायोजनको क्षेत्रमा देखिएका जटिलतालाई र कानूनी प्रावधानको व्यवस्था गर्ने, पाठ्यक्रम निर्माण र अन्य प्राविधिक पक्षहरुमा व्यस्त भइरहनु भएको बुझिएकृ छ । यति बेलासम्म आधार क्याम्पसको रुपमा रहेका बीरेन्द्रनगर बहुमुखी क्याम्पस र पब्लीक साइन्स क्याम्पस पूर्ण रुपमा समायोजन हुने पक्कापक्की भएर सोही बमोजिमका डिनहरु पनि नियुक्ति भइसकेका छन तर सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा), सुर्खेतले भने म. प. मा समायोजन हुनुहुदैन भन्ने आधिकारीक निर्णय मात्र गरेन बरु कुनै पनि हालतमा समायोजन हुनुहुदैन भन्ने निर्णयलाई कार्यन्वयन गर्न केन्द्रीय कार्यलयमा डेलिकेसनमा समेत गइसकेको अवस्था हो । यस अर्थमा म. प. विश्वविद्यालयमा त्रि. वि. को आंगिक क्याम्पसको रुपमा रहेको सुर्खेत क्याम्पस शिक्षाको समायोजन ठिक वा बेठिक भन्ने सन्दर्भ प्राज्ञीक जगतमा मुख्य वहसको विषयवस्तु भएको छ ।

४. सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) र म. प. विश्वविद्यालयको सम्बन्ध :

सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) को स्थापना वि. स. २०२९ साल श्रावण १ गते त्रिभुवन विश्वविद्यालयको संगठनात्मक व्यवस्था अन्तर्गत भएको थियो । यातायात र भौतिक सुविधाको अभावको कारण देखाइ स्थापना कालदेखि शैक्षिक सत्र २०३९/०४० सम्म यो क्याम्पस सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) नेपालगञ्जमा सञ्चालन गरियो । वि. स. २०४० आषाढ २४ गतेदेखि यस क्याम्पस विधिवत् रुपमा सुर्खेतमा स्थानान्तरण भई हाल वीरेन्द्रनगर न. पा. वडा नं. ९ क्याम्पस रोड सुर्खेतमा सञ्चालन भइरहेको छ (क्याम्पस परिचय पुस्तिका, २०६८, पे. २) । त्रिभुवन विश्वविद्यालय अन्तर्गतको आंशिक क्याम्पसको रुपमा रहेको सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) ले सिंगो मध्यपश्चिमका सम्पूर्ण जिल्लाहरु र सुदुरपश्चिमका केही जिल्लाहरुमा शिक्षक उत्पादन गर्ने मुख्य केन्द्रको रुपमा पहिचान बनायो । मध्यपश्चिमकै सबैभन्दा बढी विद्यार्थी भएको तुलनात्मक रुपमा सस्तो, सुलभ र सहज पहुँच भएको र सरकारी अनुदानमा सञ्चालित टि. यू. को लोगोको आधिकारीक क्याम्पस हो सुर्खेत क्याम्पस शिक्षा यस आधारमा सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) र यससँग कुनै न कुनै रुपमा सम्बन्ध साइनो जोडिएकाहरुले गौरब र शानको अनुभूति गर्नु कुनै अस्वभाविक पनि होइन ।

सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) त्रिभुवन विश्वविद्यालयको विद्यार्थी संख्या र कार्य क्षेत्रका हिसाबले मजबुत आंगिक क्याम्पस हो । सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) त्रि. वि. को आंगिक क्याम्पस भएकाले यस क्षेत्रको मुख्य रुपमा शिक्षक जनशक्ति उत्पादन गर्ने प्रमुख केन्द्रको रुपमा पहिचान बनाइसकेको छ । पछिल्ला दिनहरुमा शिक्षण पेशामा संलग्न हुन अनिवार्य अध्यापन अनुमति पत्रको व्यवस्था हुनु र लोक सेवा आयोग लगायत अन्य क्षेत्रमा पनि समावेश हुन पाइने खुल्ला बहुआयमिक सम्भावना भएका कारण विद्यार्थीहरुको आकर्षणको केन्द्र बन्न पुगेको छ सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) । यस क्याम्पसका फिडर उच्च माध्यमिक विद्यालयहरुमा शिक्षाशास्त्र संकायका विद्यार्थीहरुको संख्या बढी हुनु पनि यस

क्याम्पसमा विद्यार्थी संख्या बृद्धि हुनुको अर्को कारण हो । जे होस विद्यार्थी संख्या, सेवा, सुविधा, सम्मान आदिका आधारमा सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) अन्यको तुलनामा बढी आकर्षणको केन्द्र हो भन्ने तथ्य र वास्तविक हो ।

मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालयको रसायन यस क्षेत्रका बुद्धिजिवी, राजनीतिक दल, प्राध्यापक आदिको मस्तिष्कमा निर्माण हुनुपूर्व सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) को यस सँग कुनै सम्बन्ध साइनो थिएन । जब मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालय स्थापनाको लागि मनोविज्ञान तयार भएर कार्य प्रारम्भ गरियो स्वभाविक रुपमा एउटा विश्वविद्यालयमा काम गरिरहेका, त्यसै क्षेत्रमा अध्ययन, अनुसन्धान, र अनुभव हाँसिल गरि खारिएका प्राध्यापन पेशामा संलग्न व्यक्तित्वहरुको खोजित हुने नै भयो । यस हिसाबले सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) मा त्यस्ता व्यक्तित्वहरू बढी र नेतृत्वदायी पङ्तीमा रहन सक्ने भेटीनु विल्कुल स्वभाविक भयो । जब म. प. विश्वविद्यालयको महाअभियानले आन्दोलनको स्वरुप ग्रहण गऱ्यो तब स्वभाविक रुपमा सहभागि र हिस्सेदारको नाताले जिम्मेवारी लिने र निर्वाह गर्नुपर्ने नैतिक कर्तव्य हुन गयो । यस क्रममा यस क्याम्पसका पूर्व क्याम्पस प्रमुखहरु महेन्द्रप्रसाद गिरी, पिताम्बर ढकाल र वर्तमान क्याम्पस प्रमुख बालाराम खड्का, सहायक क्याम्पस प्रमुख माधवप्रसाद खनाल लगायतका व्यक्तित्वहरू म. प. विश्वविद्यालय स्थापनाका विभिन्न समितिहरुमा बसेर विभिन्न निर्णय प्रक्रियाहरुमा संलग्न हुनुले सम्बन्धमा मजबुत बल प्रदान गऱ्यो । यस क्याम्पसका उपप्राध्यापक एवम् दिग्गज व्यक्तित्व डा.महेन्द्रकुमार मल्ल म. प. विश्वविद्यालय स्थापनार्थ नागरिक समाजको तर्फबाट गठित मूल समितिको सचिव पदमा बसेर महत्वपूर्ण भूमिका र योगदान गर्नुले म. प. विश्वविद्यालयसँग सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) को सम्बन्धमा प्रगाढता र निकटता ल्याउन झन् उल्लेखनिय भूमिका खेल्यो । तत्पश्चात मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालय स्थापना भएको सरकारी निर्णयसँगै सोको निरन्तरता, गतिशिलता र विकासका लागि सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) का क्याम्पस प्रमुख श्री बालाराम खड्कालाई नै नेपाल सरकार, शिक्षा मन्त्रालय, उच्च तथा प्राविधिक शिक्षाको मिति २०६७/३/२४ को च. न. ७२५ को पत्रानुसार मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालय स्थापना तोकिए अनुसारका प्रारम्भीक कार्यहरु गर्न सो विश्वविद्यालयको उपकुलपाति नियुक्ति भएपछि स्वतः खारेज हुने गरी सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) सुर्खेतका क्याम्पस प्रमुख श्री बालाराम खड्काको सयोजकत्वमा प्रमुख जिल्ला अधिकारी, क्षेत्रिय शिक्षा निर्देशक, स्थानिय विकास अधिकारी, वीरेन्द्रनगर बहुमुखी क्याम्पस र पब्लीक साइन्स क्याम्पस, सुर्खेतको क्याम्पस प्रमुखहरु सहितको एउटा समिति गठन गर्ने २०६७/३/२४ मा माननीय मन्त्री स्तरीय निर्णयअनुसार गर्न गराउन परिपत्र जारी गरिएको थियो ।

वि.सं. २०६७/०४/३१ मा मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालय स्थापना प्रारम्भीक कार्य समितिको मिति २०६७ श्रावण २९ गतेको बैठकको निर्णयानुसार उक्त विश्वविद्यालय स्थापना पश्चात संचालन हुने विभिन्न फ्याकल्टीहरु र तिनका पाठ्यक्रमको बारेमा विभिन्न गोष्ठी, सेमिनार आदि आयोजना गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने, गोष्ठी, सेमिनार सञ्चलन गर्न लाग्ने प्रस्ताव तयार गरी विश्वविद्यायलय अनुदान आयोगमा पठाउने, विश्वविद्यालय केन्द्रिय कार्यालय र अन्तरगतका निकायहरुको भवन निर्माण आदि विभिन्न पक्षहरु सञ्चालन गर्न श्री पिताम्बर ढकालको संयोजकत्वमा श्री केशर सिं राना, नेत्र बहादुर खत्री, माधवप्रसाद खनाल, श्री विष्णुप्रसाद खनाल, डा. महेन्द्र कुमार मल्ल, डा. नारायण पौडेल, नन्द बहादुर सिंह र श्री टेक बहादुर खड्का सदस्य रहेको एक कार्यदल गठन गरिएको थियो । संयोजक तोकी समिति गठन हुनुले सम्बन्धको डोरी झन् कसिलो बनायो । त्यसपछि म.प. विश्वविद्यालय स्थापना पश्चात संचालन हुने विभिन्न फ्याकल्टीहरु र तिनका पाठ्यक्रम लगायत अन्य सम्पूर्ण प्राविधिक कार्यहरु सम्पन्न गर्न मिति २०६७/०४/३१ मा गठित कार्यदलको ९ सदस्यीय समितिको संयोजकमा यसै क्याम्पसका पूर्व क्याम्पस प्रमुख श्री पिताम्बर ढकाल हुनु र अन्य सदस्यमध्ये श्री माधवप्रसाद खनाल, विष्णुप्रसाद खनाल, डा.महेन्द्र कुमार मल्ल, र टेक बहादुर खड्का गरी ४ जना सदस्यहरु पनि यसै क्याम्पसबाट पर्नुले भावि मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालयको रुपरेखा कोर्ने र सञ्चालन गर्ने नेतृत्वदायी जवरजस्त भूमिका निर्वाह गर्न खोजेको अनुमान लगाउन मुस्कील पर्दैन । यो सम्बन्धको डोरीलाई कानूनी रुपमा पनि झन् मजवुत बनायो मध्यपश्चमाञ्चल विश्वविद्यालय ऐन, २०६७ को परिच्छेद २ को दफा ३ को उपदफा २ मा उल्लेखित वाक्यांशले जसअनुसार यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत नेपाल सरकारबाट अनुदान प्राप्त गरी त्रिभुवन विश्वविद्यालयको आङ्गिक क्याम्पसको रुपमा सञ्चालित सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा), सुर्खेत, सम्बन्धन प्राप्त वीरेन्द्रनगर बहुमुखी क्याम्पस र पब्लीक साइन्स क्याम्पस सुर्खेत समावेश गरी सुर्खेत क्याम्पस परिसरमा यो विश्वविद्यालय स्थापना गरिनेछ भन्ने उल्लेख छ । यस अर्थमा सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) र म.प. विश्वविद्यालयको सम्बन्ध म.प. विश्वविद्यालयको गर्भाधारण देखि जन्मकाल र यताका केही कार्यहरुमा अत्यन्त सुमधुर, प्रगाढ, अन्योन्याश्रीत र मजबुत थियो।

६. सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) समायोजनको रुपमा : सम्भावना र चुनौतिहरु :

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षा शास्त्र संकाय अन्तर्गत सञ्चालिन सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) एउटा महत्वपूर्ण आंगिक क्याम्पस हो । मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालयको स्थापनासँगै यस क्याम्पसको भविष्य अन्योलग्रस्त बनिरहेको छ । एकातिर म. प. वि. को ऐनमा नै स्पष्ट रुपमा सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) लाई आधार क्याम्पस मानेर यसकै परिसरमा म. प. वि. को स्थापना हुनेछ भन्ने उल्लेख हुनु र अर्को तर्फ यस क्याम्पसमा प्राध्यापनरत शिक्षक प्राध्यापकहरु एवम् कर्मचारीहरु समायोजन हुँदा त्रि. वि. को सेवा सुविधा गुम्ने र नयाँ म. प. वि. मा नपाइने सम्भावनाको हवाला दिदै समायोजन हनुहुदैन भनेर विभिन्न सम्बन्धित सरोकारवालाहरुसँग माग पत्र पेश गर्नुले समायोजनका सम्भावना र चुनौतिहरु चुलिएका छन् ।

क) समायोजनको सम्भावना :

अ. मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालय मध्यपश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रमा पहिलोपटक लामो संघर्ष र त्याग पश्चात प्राप्त भएको छ ।

स्वभाविक रुपमा नयाँ विश्वविद्यालय आधारविना स्थापना हुन मुस्किल पर्छ । त्रिभुवन विश्वविद्यालयको आँगिक क्याम्पसको रुपमा सुर्खेत

क्याम्पस (शिक्षा) म. प. वि. मा समायोजन भएमा नयाँ विश्वविद्यालयलाई स्थापना हुन् र गति लिन सजिलो हुन्छ ।
आ. सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) मा त्रि. वि. बाट र विश्वविद्यालय अनुदान आयोगबाट प्राप्त हुने रकम म. प. वि. लाई प्राप्त भएमा समायोजनले
आर्थिक रुपमा पनि मजबुत हुन सक्छ ।
इ. सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) मा कार्यरत शिक्षक, प्राध्यापकहरु र कर्मचारीहरु योग्य र अनुभवि भएकाले नयाँ स्थापित म. प. पि. ले योग्य र
अनुभवी जनशक्ति प्राप्त गर्ने भएकोले समायोजनले जनशक्ति व्यवस्थापन गर्न र कार्य सम्पादन सजिलो बनाउँछ ।
उ. सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) मा शिक्षा शास्त्र संकाय सञ्चालन गर्न आवश्यक पर्ने कक्षाकोठा, फर्निचर, भवन लगायत सम्पूर्ण भौतिक
पूर्वाधारहरु प्रशस्त मात्रामा भएकाले नयाँ विश्वविद्यालय सञ्चालन गर्न कुनै कठिनाइ सामाना गर्नु पर्दैन ।
ऊ. सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) विद्यार्थी संस्था हिसाबले यस क्षेत्रकै सर्वाधिक विद्यार्थी भएको क्याम्पस भएकोले म. प. विश्वविद्यालयमा
समायोजन भएमा संस्कृत विश्वविद्यालय जस्तो विद्यार्थीको अभाव नपर्ने र कार्यक्रमहरु तत्काल सञ्चालन गर्न सकिन्छ ।
ए. सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) नै म. प. विश्वविद्यालय स्थापनाको मुख्य आधार र नेतृत्वसमेत भएकाले यसको पूर्णताको लागि पनि
समायोजन जरुरी छ ।
ऐ. सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) को समायोजनविनाको म. प. विश्वविद्यालय अपूर्ण, गतिहिन र अर्थहिन हुने भएकाले पनि समायोजनको सम्भावना
बढाउनु आवश्यक छ ।
ओ. सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) कानूनी रुपमा र मन मस्तिष्कबाट नै चाहेर वा नचाहेर पनि मनास्थिति निर्माण भइरहेकाले ढिलो चाँडो म. प.
मा समायोजन भएर बृहत्तर विश्वविद्यालय निर्माणको महाअभियानमा सामेल हुनु अनिवार्य छ ।
औ. विश्वविद्यालयको स्थापना, विकास र पूर्णता मध्यपश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्र, खास गरिकन सुर्खेत राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय पहिंचान, प्रतिष्ठा
र प्रेमको प्रतिक भएकाले यसमा सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) बाधकभन्दा सहयोगी र सहयात्री हुनु नै उत्तम हुन्छ ।
अं सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) मा भर्ना भएका विद्यार्थीलाई थप कार्यक्रम, व्यवस्थापन र प्रविधिको प्रबन्ध गरेर युग सुहाउँदो बजारमुखी र
राष्ट्रिय, अन्तराष्ट्रिय स्तरमा योग्य सावित गर्न सक्ने सक्षम व्यावशायीक शिक्षक रुपान्तरण गर्न पनि भइरहेको त्रि. वि. को
गुणस्तरलाई नघटाइ थप गुणस्तर उन्नयनका लागि म. प. विश्वविद्यालयमा समायोजन भएर स्थानिय आवश्यकता अनुरुपका जनशक्ति
उत्पादनमा जुट्नु आवश्यक छ ।
अः पूर्वाञ्चल विश्वविद्यालय महेन्द्र बहुमुखी मोरङ्ग र पोखरा विश्वविद्यालयमा पृथ्वीनारायण क्याम्पस समायोजन नहुनाले तिनी
विश्वविद्यालयहरुले आफ्नो क्षेत्रमा पहिचान सेवा विस्तार र गति लिन नसकेको र सम्बन्धन दिने काममा मात्र सिमित भएको देखिएकोले
सुर्खेत क्याम्पस शिक्षा यदि म.प.वि. मा समायोजन नहुने हो भने यस हविगत पनि फरक नहुने हुँदा स्थापनाको औचित्य पुष्टि, पहिचान
र प्रतिष्टासहितको विश्वविद्यालय बन्न सुर्खेत क्याम्पस शिक्षा समायोजन हुनु राम्रो हुन्छ ।

ख. समायोजनका चुनौतिहरु :

अ. समायोजनको सवैभन्दा मूल चुनौति म. प. विश्वविद्यालयका पदाधिकारी र सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) का पदाधिकारी एवम् प्रमुख
व्यक्तित्वहरुको व्यक्तिगत महत्वकांक्ष, नियत र दूरदृष्टि एवम् सुझबुझको अभाव हो । हरेक हिसाबले हरेक व्यक्ति, संगठन र निकायले
आफूलाई र आफ्नो हितलाई केन्द्रमा राखेर समायोजनको दृष्टिकोण प्रस्तुत गर्नु नै समायोजनको प्रमुख चुनौति बनेको छ ।
आ. समायोजनको अर्को चुनौति भनेको दुबैतर्फका प्रमुख व्यक्तित्वहरुको व्यक्तित्वको टकराव, परम्परमा आपसी सरसहयोगको आदानप्रदान
भन्दा प्रतिष्पर्धाको मनोभावनाको विकास, कार्यशैली र व्यवहारमा शंका उपशंका आदि हुन जसले गर्दा एकले अर्को पक्षलाई स्वीकार नै
नगर्ने परिस्थितिको विकास भइरहेको छ ।
इ. सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) मा कार्यरत शिक्षक, प्राध्यापक एवम् कर्मचारीको सेवा, सर्त, सुविधा र सुनिश्चितताको यथोचित र न्याय सँगत

व्यवस्थापन नै म. प. विश्वविद्यालयमा समायोजनको प्रमुख आधार भएकाले यिनि प्राविधिक विषयवस्तुको सहि र वस्तुगत निर्णय हुन
नसक्नु समायोजनको अर्को चुनौति हो ।

ई. त्रिभुवन विश्वविद्यालयको राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय पहिचान, प्रतिष्ठा र प्रभुत्व, यसको गुणस्तर, निरन्तरता र भविष्य, सरकारी विश्वविद्यालय
भएकाले सस्तो सुलभ शुल्कमा पढ्न पाउने आधिकारको सुनिश्चतता, शिक्षक, प्राध्यापक एवम् कर्मचारीले पाएको सेवा सुविधा एवम्
प्रतिष्ठा आदि म. प. विश्वविद्यालयमा ग्यारेन्टी गर्न सकिन्छ भन्ने प्रत्याभूति प्रदान गर्न नसक्नु समायोजनको एउटा अर्को चुनौति बनेको
छ ।

उ. मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालय, त्रिभुवन विश्वविद्यालय जस्तै सरकारी वा अर्धसरकारी कुन स्तरमा सञ्चालित हो भन्ने कुराको निक्यौल
हुन नसक्नुले समायोजनमा थप समस्या सृजना गरेको छ ।

ऊ. म. प. विश्वविद्यालयका कार्यरत पदाधिकारीहरुले स्थानिय राजनीतिक दलहरु, विश्वविद्यालय स्थापनार्थ नागरिक समाजका अगुवाहरु,
चन्दादाता एवम् शुभचिन्तकहरुलाई वेवस्ता गरेर अगाडी बढ्ने प्रयत्न गर्नुले भविष्यमा यसको भविष्य समेत थप अन्यौल सृजना भएकाल सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) को समायोजन झन समस्याग्रस्त बनेको छ ।

ए. सुर्खेतको एकमात्र सरकारी स्तरको क्याम्पसको रुपमा रहेको सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) सिंगो मध्यपश्चिम क्षेत्रकै विद्यार्थी, शिक्षक एवम् आम
जनसमुदायको आशा र भरोशाको केन्द्र हो । भुँइको चार आना टिप्न खोज्दा खल्तिको आठ आना गुम्ने त होइन भन्ने चिन्ताको भरपर्दो र
चित्त बुझ्दो जवाफ पाउन नसक्नुले समायोजनमा चुनौति थपिएको छ ।

औ. त्रिभुव विश्वविद्यालयका आंगिक क्याम्पसहरुलाई नयाँ विश्वविद्यालयहरुमा समायोजनका सम्बन्धमा काम गर्न प्रा. डा. रामान श्रेष्ठको
संयोजकत्वमा गठित कार्य समितिले विद्यार्थी, कर्मचारी, प्राध्यापक आदीको निर्णय नै सर्वोपरी हुने र त्रि.वि.को अस्तीत्व जोगाउन भए पनि
समायोजनमा जान नहुने धारणा आउनुले समायोजनमा झन जटिलता पैदा हुने सम्भावना छ ।

गुणस्तरको र कार्यक्रमको दृष्टिकोणले सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) त्रि. वि. का अन्य क्याम्पसहरु समायोजनमा गइसकेपछि बाँकी रहेको सुर्खेत उपत्याकाको एक मात्र आंगिक क्याम्पस हो जो यस क्षेत्रको शिक्षक उत्पादन गर्ने मुख्य क्याम्पस पनि हो । आवश्यकताको दृष्टिकोणबाट हेर्दा म. प. विश्वविद्यालयको अवधारणा एउटा बृहत्तर एवम् दिर्घकालिन सोच भएकाले यस क्षेत्रको समग्र विकासमा आवश्यक पर्ने जनशक्ति उत्पादन गर्न र यस क्षेत्रको राष्ट्रिय एवम् अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा पहिचान बनाउन यसको स्थापना आफैमा गौरव र प्रतिष्ठाको विषय हो । यस्तो महाअभियानको नेतृत्व गरिरहेको सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) आफू समायोजन नभएर रमिते बन्नु सान्दर्भिक देखिदैन ।

७. सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) समानान्तरको रुपमा

मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालयमा सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) समायोजन मात्र विकल्प देख्नु एकांकी दृष्टिकोण हो । सुर्खेतमा त्रि. वि. को एउटा आंगिक क्याम्पस रहँदा त्रि. वि. मा अध्ययन गर्न चाहने यस क्षेत्रका विद्यार्थीका लागि अवसर नै हुन्छ । यदि सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) पनि समायोजन भएमा उक्त अवसरबाट विद्यार्थीहरु बन्चित हुनेछन् । मध्यपश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रको आर्थिक स्तर कमजोर भएकाले यस क्षेत्रका विद्यार्थीहरुलाई सस्तो, सुलभ र सहज रुपमा शिक्षा ग्रहण गर्ने अवसर शिक्षा क्याम्पसले प्रदान गरिरहेको परिवेशमा म. प. वि. मा सो सरहको शुल्कमा पढ्ने अवसर सृजना हुन नसक्ने अवस्थामा समायोजन गरिब, पिछडिएको वर्ग र क्षेत्रका लागि बाधक हुनेछ । यदि मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालयमा स्कूल अफ पेडागोजी (School of Pedagogy) को सञ्चालन भएमा र सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) समायोजन नभएमा यिनि दुबै विश्वविद्यालयका दुई समान कार्यक्रमका संकायहरु सन्चालन गरिएमा यसले प्रतिष्पर्धाको रुप लिनेछ । जब यिनी दुई बीच प्रतिष्पर्धाको बातावरण सृजना हुनेछ त्यसका लागि यिनि दुबैले आफ्ना कार्यक्रममा समायनुकुल गुणस्तर उन्नयनमा जुट्नु अनिवार्य हुनेछ । यसले गर्दा एकातिर त्रि. वि. अन्तर्गत सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) ले आफ्नो जनशक्तिलाई सहि रुपमा प्रयोग र परिचालन गरी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा आधुनिकीकरण गर्नुपर्ने देखिन्छ भने अर्को तर्फ नयाँ म. प. वि. अन्तर्गतको School of Pedagogy ले पनि त्रि. वि. को कार्यक्रमसँग प्रतिष्पर्धा गर्न सक्ने अझ परिष्कृत र युग सुहाउँदो कार्यक्रम र विषयहरु सञ्चालन गर्नुपर्ने अनिवार्य जस्तै बनेको छ । यदि सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) समायोजनमा नगइ समानान्तर रुपमा म. प. वि. ले School of Pedagogy स्थापना गरेर कार्यक्रम लागू भएको खण्डमा योग्य र अनुभवी जनशक्तिको मूल्य दुबैतिर हुनेछ किनकी दुबैलाई आफ्ना कार्यक्रमहरु प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गर्ने व्यावशायीक पेशाकर्मीको आवश्यक्ता हुनेछ । यसले गर्दा दुबैलाई प्रतिष्पर्धी एवम् गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्नेतर्फ सचेत गराउने भएकाले विद्यार्थी, शिक्षक, कर्मचारी एवम् पदाधिकारी सबैलाई प्रतिष्पर्धी बन्न उत्प्रेरित गर्ने सम्भावना देखिएको छ । यस हिसाबले सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) समायोजन नभएर म. प. वि. को School of Pedagogy सँग समानान्तर रुपमा सञ्चालन भएमा पनि खासै फरक पर्ने र वफाइदा भइहाल्ने स्थिति भने देखिदैन ।

८. निष्कर्ष

मध्यपश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रमा तुलानात्मक रुपमा उच्च शिक्षा हाँसिल गर्नेको संख्या न्यून रहनुको पछाडीको एउटा कारण सो अवसर प्रदान गर्ने शैक्षिक केन्द्रको अभाव हुनु पनि हो । यस क्षेत्रमा रहेका विकासका सम्भावनालाई टेवा पुऱ्याउने प्रकृतिका विषयहरु अध्ययन अध्यापन र अनुसन्धान आवश्यक भएकाले मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालयको स्थापना भएको छ । मुलक राज्य पुर्नसंरचना र संघीयताको अभ्यासमा जाने पक्का पक्की जस्तो भइरहँदा सुर्खेत यस प्रान्तको प्रान्तीय राजधानी हुने निश्चित जस्तै छ । यस परिवेशमा सुर्खेतमा म.प. विश्वविद्यालयको स्थापना विकास र प्रवर्द्धनले संघीय राज्यको समेत मुख्य विश्वविद्यालय हुन सक्ने सम्भावना भएकाले यस सबैको ध्यान केन्द्रीत हुन जरुरी छ । यसको स्थापनाले यो क्षेत्रको गरिबि, अशिक्षा, पछौटेपन, बिकृति र विसंगति, कुरीति, अन्धविश्वास, अन्याय र असमानताको विरुद्धको दीर्घकालिन शैक्षिक संग्राम घोषणा भएको छ । जबसम्म यस क्षेत्रका राजनीतिक दल, नागरिक समाज, विद्वान, साजसेवी, शिक्षाप्रेमी, शिक्षक, कर्मचारी, विद्यार्थी एवम् आम जनसमुदाय यस युद्धमा मन, बचन र कर्मले सहभागि हुदैनन् तबसम्म न यसले आफ्नो लक्ष्य भेदन गर्न सक्ने देखिन्छ न त यसको औचित्य नै पुष्टि हुने सम्भावना रहेको छ । त्यसकारण यस संग्रामको कमाण्डर बनाइनु भएका उपकुलपति ज्यूले यसको विभिन्न आयामको सटिक र वस्तुगत विश्लेषण नगरी हचुवाको भरमा संग्राममा सामेल गराउनु प्रतित्पादक पनि हुनसक्छ । त्यसो हुनाले वस्तुपस्थितिको बस्तुपरक विश्लेषण गरी समायोजनको पहलकदमी लिनु नै सर्बोत्तम हित हुनेछ ।

राजनीतिक दल, नागरिक समाज, विश्वविद्यालय स्थापनामा योगदान गर्ने सम्पूर्ण महानुभावहरु आदिलाई लत्याएर जतिसुकै राम्रो विश्वविद्यालयको खाका तयार पारेपनि कार्यान्वयन चरणमा आउँदा थुप्रै जटिलताहरु भोग्नु पर्ने हुनसक्छ । त्यसैले सम्बद्ध सबैसँग सौहार्द्धपूर्ण वातावरणको सृजना गरी आपसी विश्वास, सद्भाव, सर सहयोग र सामन्जस्यपूर्ण व्यवहारबाटै सम्पूर्ण जटिलता र अफठ्यरा परिस्थितको सामना गर्न सकिने देखिन्छ । सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) को म. प. विश्वविद्यालयमा समायोजनमा देखिएका हर समस्याको समधान पनि यसैमा छ । म. प. विश्वविद्यालयमा सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) वको सवाल समायोजन हुँदा यो बृहत्तर महाअभियानले गति लिन र गन्तव्यमा लाम्किन सजिलो हुनेछ भने समानान्तरको रुपमा हुँदा म. प. विश्वविद्यालयलाई यससँग प्रतिष्पर्धा गर्न र आफ्नो अस्तित्व र पहिचान कायम गर्न स्कूल अफ पेडागोजी तुरुन्त सञ्चालन गर्नु आवश्यक देखिन्छ । यसका लागि समायोजनको पहल कदमी खुल्ला हृदयका साथ सर्बोत्तम हितलाई ध्यानमा राखेर गर्नु आवश्यक देखिएको छ । भने समानान्तरको खाका पनि तयारी गर्नु जरुरी देखिएको छ । समायोजन हुन सक्यो भने सम्पूर्ण शक्ति नयाँ उर्जा, सोच र कार्यक्रम मा केन्दीत गरी म. प. विश्वविद्यालयलाई उचाइ र पहिंचान दिनुमा खर्च गर्नुपर्ने भएको छ । यसका लागि म. प. विश्वविद्यालयका उपकुलपति लगायतका पदाधिकारीहरु र सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा) परिवारले सबैको हित, सेवा सुरक्षाको ग्यारेन्टी र आत्मबल बढाएर जुट्नु पर्ने देखिएको छ । अर्को तर्फ समानान्तरको अभ्यासमा जाने आँट गर्ने हो भने दुबैले प्रतिष्पर्धामा उत्तन शिक्षक, कर्मचारीको काम कारवाही, सेवा सुविधा आदिमा राम्रो व्यवस्थापन गरी दुबैले प्रभावकारी कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ । त्यसकारण व्यक्तिगत महोत्वकांक्ष, अवसरको छीनाझम्टी, व्यक्तित्वको टकराब, प्रतिसोधको मनोभावना, जागीरे मनोदसा र संकिर्ण सोच भन्दा समग्र मध्यपश्मिाञ्चल विकास क्षेत्रको युगीन मागलाई सम्बोधन गर्न सक्ने कार्यक्रम र दृष्टिकोणको निर्माण गरि बृहत्तर सोच, दीर्घकालीन फाइदा र सर्वपक्षीय हितलाई मध्यनजर गरी समायोजनको पहल कदमी लिनु नै सबैकोलागी फलदायी हुने छ ।

धन्यवाद

सन्दर्भ सामग्रीहरु :

आचार्य, क.वी., (२०६५) मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालय स्थापनाको एक प्रयास :स्मारिका विशेषाङ्क, २०६५: मौद्गल्य सेवा समाज सुर्खेत ।

खड्का, बालाराम (२०६६), *नवज्योति (अन्तरवार्ता) :* स्व. वि. यू. : सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा), सुर्खेत ।

खड्का, विष्णुकुमार (२०६८), *मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालय: मालाग्रहणदेखि तालाग्रहण सम्म,* युगआवहान, २०६८ चैत्र २ : सुर्खेत ।

.... *बहसमा म. प. विश्वविद्यालय, शितयुद्धबाट प्रचारयुद्धतर्फ,* युगआवहान, २०६८ चैत्र ५ : सुर्खेत ।

.... *म. प. विश्वविद्यालय भिसीसँगको भेट: आशा, गुनासा, आश्वासन र अन्यौल,* काँक्रेविहार २०६८ चैत्र १३ : सुर्खेत ।

ढकाल, पिताम्बर (२०६२) *नवज्योति (अन्तरवार्ता) :* स्व. वि. यू. : सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा), सुर्खेत ।

ढकाल पीताम्बर (२०६५) मध्यपश्चिम विश्वविद्यालयको स्थापना अझै अलमलमा : स्मारिका विशेषाङ्क, २०६५: मौद्गल्य सेवा समाज सुर्खेत ।

तिमिल्सेना, नारायण (२०६६) *सुर्खेतमा म.प. विश्वविद्यालय स्थापनामा भएका प्रयासहरु:* साहित्य-कोसेली :सुर्खेती कल्यण समाज काठमाडौ ।

पोखरेल, टीकाप्रसाद, (२०६५), म.प. विश्वविद्यालय र ज्ञानमहायज्ञ : स्मारिका विशेषाङ्क, २०६५: मौद्गल्य सेवा समाज सुर्खेत ।

मानन्धर, त्रिरत्न (२०६२) *त्रिभुवन विश्वविद्यालय : अतीत र वर्तमान:* त्रिभुवन विश्वविद्यालय ४६ औं वार्षिक दिवस बिशेषांक : काठमाडौँ ।

मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालय ऐन (२०६७) गन्तव्य (२०६७): *नेपाल प्रगतिशिल प्राध्यापक सङ्गठन केन्द्रीय समिति,* काठमाडौँ ।

न्यौपाने, बैकुण्ठ (२०६४) *नेपालमा सामुदायिक क्याम्पसहरुको अलग विश्वविद्यालयको आवश्यकता:* शिक्षाका चुनौतिहरु काठमाडौं ।
मल्ल, महेन्द्रकुमार (२०६६) *मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालय स्थापनाको आवश्यकता, प्रयास र स्वरुप :* नवज्योति, स्व. वि. यू. : सुर्खेत क्याम्पस (शिक्षा), सुर्खेत ।
सिंह, महेन्द्र (२०६२) *एक्काइसौं शताब्दीमा त्रिभुवन विश्वविद्यालय द्वन्द्व र दिशा :* त्रिभुवन विश्वविद्यालय ४६ औं वार्षिक दीवस बिशेषांक : काठमाण्डौं ।
राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन (२०४९) : गन्तव्य (२०६६) : नेपाल प्रगतिशिल प्राध्यापक संगठन केन्द्रीय समिति : काठमाडौं ।
समायोजन प्रतिवेदन (२०६८), सुर्खेत ।